

IB047

Lexikografie

Pavel Rychlý

pary@fi.muni.cz

5. května 2021

- věda, která se zabývá slovníky
- zejména budováním slovníků

- věda, která se zabývá slovníky
- zejména budováním slovníků
- Jak budovat slovník?

- věda, která se zabývá slovníky
- zejména budováním slovníků
- Jak budovat slovník?
 - většinou rozsáhlé projekty
 - nutnost dělat řadu rozhodnutí

Vydavatel

- produkt
 - trh, uživatelé, konkurence
 - formát, obsah, cena
- rozpočet
 - časový plán
 - personální obsazení
editoři, lexikografové
 - zdroje
korpus, počítače, nástroje

Editor

- výběr obsahu
 - seznam slov (slovních spojení)
 - typy informací ve slovníku
- metody prezentace
 - mapování jednotlivých typů informací do grafické podoby

Pro koho je slovník určen?

- dospělí / děti
- rodilý mluvčí / cizinec
- akademické použití / veřejnost
- překladový / jednojazyčný

Hlavní typy hesel

- lexikální
a = spojka, částice
- encyklopedické
a = ar, *A* = ampér
- rozdělení není vždy jasné
a = česká samohláska a písmeno (SSJČ)
a = první písmeno většiny abeced (Wikipedie)
- Oxford Advanced Learner's Encyclopedic Dictionary
- encyklopedie = naučný slovník (SSJČ)

lexikální

- běžný jazyk
- substantiva, adjektiva, slovesa, příslovce
(otevřené slovní druhy)
- zájmena, číslovky, spojky
- částice, citoslovce, pomocná slova

encyklopedické

- oborově zaměřené
- vlastní jména
- obecná
 - názvy měsíců, svátků, jména osob
- jednoznačná
 - osoby, místa, firmy, obchodní značky

Jak vybrat seznam hesel

- nečetnější slova
- dokumentová četnost
- vyfiltrovat jména

- heslo (heslové slovo)
- číslo hesla (u homografie)
- výslovnost
- varianty (dubletní tvary)
- slovní druh
- gramatické informace
 - rod, skloňování, časování
- oddělovač významů

kurs

-u [-zu] m. (6. j. -u, -e) (z lat.)

1. řidč. *doba platnosti (peněz, cenin ap.);*
2. peněž. *hodnota peněz a cenných papírů*
3. *směr, ráz (zejm. politiky); režim: se zn*
4. *dopr. směr, jímž loď pluje; let. úhel, kt. s*
dopravního prostředku
5. *soubor přednášek, učebných lekcí urč.*
*lidové kursy ruštiny; --- **kursový** [-zo-] p*
mezinárodní dopravě) přímý

- lingvistické informace
- syntaktické doplňky
- definice
- glosa (vysvětlení)
- překlad
- příklad
- víceslovná spojení
- podheslo

- odvozená slova
- křížové odkazy
- poznámky k použití
- četnost slova

- region
- styl
- obor
- čas
- postoj
- obraznost

Style Guide

- sada pravidel pro každou část heslového odstavce, kterými se budou řídit editoři a lexikografové při tvorbě slovníku

Proč?

- lexikograf
 - jistota, konzistence
- uživatel
 - snadnost použití
 - důvěryhodnost

- používání zkratk a značek
- pravopis
- použitá slovní zásoba
- v průběhu budování slovníku se může doplňovat/měnit

Template Entry

- nástroj pro systematickou tvorbu heslových odstavců pro slova ze stejné lexikální množiny

Template Entry

- nástroj pro systematickou tvorbu heslových odstavců pro slova ze stejné lexikální množiny
- lexikální množina
 - skupina slov majících společný prvek významu

příklady lexikálních množin

- ptáci, květiny, kovy, ...
- téměř absolutní upřesnění zásad slovníku pro danou lexikální množinu